

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK ve YOKSULLUKLA MÜCADELEDE VERGİ POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİ¹

EFFICIENCY OF TAX POLICIES IN THE STRUGGLE
AGAINST POVERTY AND POVERTY IN TURKEY

Ümit Çağlar IŞIKOĞLU*

ÖZ

Kapitalist sistem çarklarını; zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapma üzerine inşa etmişken, aşağıda anlatılmaya çalışılan hususlar belki de teoriden öteye gidemeyecektir. Dünyada yaşanan yoksulluğa, belki de tek çözüm devletlerin yoksulluk ile mücadelede daha sert ve radikal kararlar almasında yatmaktadır. Aslında toplumda beklenen, daha doğrusu yoksulların beklediği ve hayal ettiği şey bir gün Robin Hood'un gelip kapılarını çalmasıdır. İşte bu noktada büyüme, gelir dağılımı ve işsizlik üzerinde etkili olan yoksulluğu azaltan ve ortadan kaldıran Robin Hood² felsefesine bürünmüş bir vergi politikası mümkün müdür? Aslında hayal edilen zenginden alıp fakire veren bir vergi sistemidir. (Robin Hood Vergisi³) Bu çalışmamda yoksulluk

ABSTRACT

While the capitalist system has built its wheels on making the rich richer and the poor poorer, the following considerations may not go beyond the theory. Perhaps the only solution to the world's poverty lies in states taking tougher and more radical decisions in the fight against poverty. What is actually expected in society, or rather what the poor expect and dream of is that one day Robin Hood will come and knock on their door. At this point, is it possible to have a tax policy that is based on the Robin Hood philosophy of reducing and eliminating poverty, which has an impact on growth, income distribution and unemployment? In fact, the imagined tax system is one that takes it from the rich and gives it to the poor. (Robin Hood tax) In this study, the

* Vergi Müfettiş Yardımcısı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, umit.caglar.isikoglu@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0001-5153-3323.

İşikoğlu, Ü. Ç. (Ağustos 2019). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikalarının Etkinliği, *Vergi Raporu*, 239, (105-126).

¹ Bu yazıda yapılan açıklamalar, tamamiyle yazarına ait olup, hiçbir şekilde yazarın çalıştığı kurumunu bağlamaz; kurumunun görüşü olarak kullanılamaz ve değerlendirilemez.

² İngiltere'de Sherwood ormanlarından yaşadığına inanılan halk kahramanını üne kavuşturan zenginlerden aldıklarını fakirlere dağıtmasıydı.

³ Vergilendirme Bülteni, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara, Ocak 2013, s.5-6.

M.G.T.: 16.04.2019 / M.K.T.: 18.07.2019

kavramının çerçevesi çizilmeye çalışılacak olup, yoksulluğun yarattığı baskıyı ortadan kaldırmada ya da en azından azaltmada etkili olabilecek vergi politikaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Vergi Politikaları.

JEL Sınıflandırması Kodları: I32, E62.

GİRİŞ

Yoksulluk sadece ekonomik anlamda müreffeh olan ülkelerin değil, gerek az gelişmiş gerek ise gelişmekte olan ülkelerin temel problemlerinden birini oluşturmaktadır.⁴ Yoksulluk ile mücadelede amaç bu sorunun ortadan kaldırılması ya da en azından asgari düzeye indirilmesini sağlamaktır.⁵ Yoksulluk ve yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan etmenler ülkelerin bulundukları coğrafi konum, siyasi konjonktür, uygulanan ekonomi politikaları gibi birçok farklı nedene dayanabileceği gibi, aynı ülkenin farklı bölgelerinde bile yoksulluğun yaşanmasına neden olan faktörler değişiklik gösterebilecektir.⁶ İşte bu sebeple dünyada ve ülkemizde farklı yüzlerle hayat bulan yoksulluk kavramıyla mücadele de uygulanan ekonomi ve özelinde vergi politikaları hayati bir rol üstlenmektedir.

Yoksulluğu ve bunun ortaya çıkmasına neden olan etmenleri tek bir çalışma da ortaya koymak çok gerçekçi ve doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Zira yoksulluk olgusu çok geniş ve kavramsal birçok faktörü için de barındırmakta olup, bunun tek bir çalışmayla ortaya konulmaya çalışılması anlam karmaşasının yanında asıl anlatılmak istenen hususlardan uzaklaşılmasına neden olacaktır.

framework of the concept of poverty will be tried to be drawn, and will focus on tax policies that can be effective in eliminating or at least reducing the pressure created by poverty.

Keywords: Poverty, Tax Policies.

Gel Classification Codes: I32, E62

tır. Bu sebeple çalışmam da yoksulluk, yoksulluk türleri, yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan faktörler genel hatlarıyla ele alınacak olup, ağırlıklı olarak vergi politikasının genel amaçları ile yoksullukla mücadele arasındaki illiyet bağı ifade edilmeye çalışılacak, bununla beraber iki temel vergi politikası uygulaması olan vergi harcamaları ile kayıt dışı ekonominin önlenmesine yönelik vergi denetimlerinin, yoksulluğu ortadan kaldırma ya da en azından bu acımasız olgunun yarattığı baskıyı azaltma da etkili olup olamayacağı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1- YOKSULLUK KAVRAMI ve TÜRLEİ

Yoksulluğun birçok tanımı bulunmaktadır. Uluslararası kuruluşlar başta olmak üzere yoksulluk farklı açılardan ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Dünya Bankası (1990) yoksulluğu, asgari yaşam şartlarına erişebilmedeki yetersizlik olarak tanımlarken, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise yoksulluğu, işsizlik tanımı üzerine inşa etmekte ve çalışma hayatına ulaşamama, işgücü verimliliğindeki düşüklük, can güvenliğinin olmadığı bir başka ifade ile uygun olmayan koşullarda çalışma şeklinde açıklamaktadır.⁷

⁴ H. Yunus Taş, Selami Özcan, "Türkiye'de ve Dünya'da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma", International Conference On Eurasian Economies 2012, s.424. (<http://avekon.org/papers/544.pdf>). Erişim tarihi: 14 Mart 2019.

⁵ Sümer İNCEDAL, "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Mücadele Araçları", Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Ankara, 2013, s.15. (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). Erişim tarihi: 14 Mart 2019.

⁶ Ekrem KARAYILMAZLAR, Ahmet GÜLER, "Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri, Sosyo-Ekonomik Etkileri, Türkiye ve Dünya'da Yoksulluğun Boyutları", Vergi Raporu Dergisi, Sayı 193, Ekim 2015, s.25.

⁷ Mehmet DURKAYA, "Türkiye'de Vergi ile Yoksulluk Arasındaki İlişkilere Kuramsal Yaklaşım", Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 12, İlkbahar 2015, s.4. (<http://dergipark.gov.tr/ksbd/issue/16231/169985>). Erişim tarihi: 15 Mart 2019.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İnsani Gelişme Raporu'nda (1997) yoksulluk kavramını, insani yoksulluk kavramı çerçevesinde ele alarak genişletmiş ve salt temel gıdalara ulaşmadaki zorluklardan öte, insani değerleri de eklemiş ve bir bireyin temelde gerekli olan sağlıklı bir vücut, üretken olabilmesi için kabul edilebilir bir yaşam standardı, bununla beraber içinde bulunduğu toplumda saygı ve itibar görme bir başka ifadeyle insanın kendisini maddi ve manevi anlamda doygunluğa ulaştırması için gerekli olan araçlardan mahrum olması olarak tanımlamıştır.⁸ Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından açıklanan İnsani Gelişme Endeksi (İGE), insani gelişmenin üç temel boyutunda uzun vadeli ilerlemeyi değerlendirmek için kullanılan özet bir ölçüm yöntemi sunmaktadır. Bu üç temel boyut; uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve insana yakışır bir yaşam standardı olarak sıralanmaktadır. Uzun ve sağlıklı yaşam boyutu, beklenen ortalama yaşam süresiyle ölçülmektedir. Bilgi birikim düzeyi, yetişkin nüfustaki ortalama öğrenim süresiyle, bir başka deyişle 25 yaş ve üstündeki bireylerin ömürleri boyunca öğrenim gördükleri süreyle ölçülmektedir. Öğrenme ve bilgiye eri-

şim ise, okula başlama yaşındaki çocuklar için beklenen öğrenim süresiyle; bir başka deyişle, yaşa özgü okullaşma oranlarının çocuğun yaşamı boyunca aynı kalacağı varsayımıyla, çocuğun eğitim almayı bekleyebileceği toplam süre olarak ölçülmektedir. Yaşam standardı ise, satın alma gücü paritesi (SGP) dönüştürme oranları kullanılarak, 2011 yılına sabitlenmiş uluslararası dolara dönüştürülmüş kişi başına Gayrisafi Milli Hâsıla (GSMH) rakamı cinsinden ölçülmektedir. **Türkiye'nin 2017 yılındaki İGE değeri 0,791 olmuştur. Bu değerle Türkiye, yüksek insani gelişme kategorisinde yer almış ve 189 ülke ve toprak arasında 64. olmuştur. 1990-2017 yılları arasında ise Türkiye'nin İGE değeri 0,579'dan 0,791'e yükselmiştir.** Bu, toplamda %36,6'lık bir artış anlamına gelmektedir. Tablo 1'de Türkiye'nin her İGE göstergesi açısından kaydettiği ilerleme değerlendirilmektedir. 1990-2017 yılları arasında Türkiye'de beklenen yaşam süresi 11,7 yıl; ortalama öğrenim süresi 3,5 yıl ve beklenen öğrenim süresi 6,3 yıl artmıştır. Türkiye'de kişi başına Gayrisafi Milli Hâsıla (GSMH) 1990-2017 yılları arasında yaklaşık %121,2 oranında bir artış göstermiştir.⁹

⁸ Naci GÜNDOĞAN, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Ankara Sanayi Odası, Ocak-Şubat 2008, s.43-44. (<http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedyas/ocak-subat2008/Dosya.pdf>). Erişim tarihi: 16 Mart 2019.

⁹ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), İnsani Gelişme Endeksi ve Endikatörleri: 2018 İstatistik Güncellemesi (1990-2017), Türkiye Basın Bülteni, (http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/articles/2018/09/tuerkiye-_nsani-gelime-endeksinde-64--oldu/) Erişim tarihi: 20 Mart 2019.

Tablo 1: Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi, 1990-2017

Yıl	Beklenen Yaşam Süresi	Beklenen Öğrenim Süresi	Ortalama Öğrenim Süresi	Kişi başına GSMH (2011 SGP Dolar)	İGE Değeri
1990	64,3	8,9	4,5	11.214	0,579
1995	67,0	9,6	4,8	12.089	0,607
2000	70,0	11,1	5,5	13.656	0,655
2005	72,5	11,9	6,0	16.129	0,690
2010	74,2	13,8	6,7	17.804	0,734
2015	75,5	15,2	7,8	23.125	0,783
2016	75,8	15,2	8,0	23.500	0,787
2017	76,0	15,2	8,0	24.804	0,791

Kaynak: UNDP, 2018 İstatistiksel Güncellemesi Hakkında Ülkelere İlişkin Açıklama Notları

Yukarda da görüleceği üzere yoksulluk ve buna yüklenen anlamlar farklılaşmakta olup, tek bir tanım üzerinden bunu ifade etmek oldukça güçtür. Uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan açıklamalar dikkate alındığında, yoksulluğu dar ve geniş olmak üzere, iki sacayağından oluşan bir kavram olarak ele almak mümkündür. Dar anlamda yoksulluk; aşıktan hayatını kaybetme ve barınacak yerinin olmaması iken, geniş anlamda yoksulluk ise; bireyin yaşamını sürdürecekt kadar gıda, giyecek ve barınma ihtiyacını karşılaması ya da ulaşabilmesi iken, her ne kadar temel ihtiyaçlarını karşılıyor olsa da toplumun diğer fertleriyle karşılaştırıldığında bunların gerisinde kalması olarak ifade etmek mümkündür.¹⁰ Bu tanım bizi mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarına götürmektedir.

A. Mutlak Yoksulluk

Hane halkının ya da bireyin hayatını sürdüre-

bilmesi için ihtiyaç duyduğu minimum beslenme sınırıdır.¹¹ Bu sınırın belirlenmesinde dikkate alınan iki temel gösterge bulunmaktadır. Bunlardan ilki, hane halkının büyüklüğü ve minimum düzeyde ihtiyaç duyulan tüketim sepetindeki mal ve hizmetler, ikincisi ise bu mal ve hizmetlerin piyasadaki fiyatlarıdır.

B. Göreceli Yoksulluk

Yazımızın yukarıdaki bölümlerinde de ifade edildiği üzere yoksulluk çok boyutlu bir kavram olup, mutlak yoksulluk tanımı her ülke açısından aynı karşılığı bulmamaktadır. Bu da beraberinde göreceli yoksulluk kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göreceli yoksulluk; hane halkının ya da bireyin içinde bulunduğu toplumdaki diğer hane halkı ya da bireyler ile kıyaslandığında gelir kaynaklarına sahip olma bir diğer ifadeyle birbirleri arasındaki gelir düzeyi farklılığıdır.¹²

¹⁰ Güzin ERDOĞAN, "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler", Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, (<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/erdogan.pdf>). Erişim tarihi: 17 Mart 2019.

¹¹ Muharrem Es, Tuncay GÜLOĞLU, "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği", Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 1, 2004, s.81. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/301123>). Erişim tarihi: 17 Mart 2019.

¹² Mustafa ÖZTÜRK, Başar Işıl ÇETİN, "Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar", Journal Of Yaşar University, Cilt 4, Sayı 16, 2009, s.2666. (<http://dergipark.gov.tr/jyasar/issue/19128/202981>). Erişim tarihi: 18 Mart 2019.

C. Diğer Yoksulluk Türleri

Mutlak ve görel yoksulluk türleri dışında birden fazla yoksulluk türü bulunmaktadır. Bunlar aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

- Gelir Yoksulluğu - İnsani Yoksulluk,
- Objektif Yoksulluk - Sübjektif Yoksulluk,
- Kırsal Yoksulluk - Kentsel Yoksulluk,
- Geçici Yoksulluk - Kronik Yoksulluk,
- Yeni Yoksulluk - Karma Yoksulluk,
- Nöbetleşe Yoksulluk - Sosyal İmkânlar Yoksulluğu ve Ultra Yoksulluktan oluşmaktadır.

Bu açıklamalardan sonra, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2002 yılında hazırlanan Ha-

ne Halkı Bütçe Anketi ile ilk defa yoksulluk sınırı ve oranları devletin resmi bir kurumu tarafından açıklanmaya başlanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun yoksulluk sınırı ve oranlarını belirleyen kullanmış yöntemler aşağıdaki gibidir.

- Açlık sınırını belirleyen gıda yoksulluğu,
- Gıda ve gıda dışı yoksulluk,
- Kişi başı günlük 1, 2,15 ve 4 doların altı yoksulluk,
- Harcama esaslı görel yoksulluktur.

Aşağıda yer alan tablo, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıklamış olduğu resmi verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları, 2002-2015/TÜRKİYE

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48	-	-	-	-	-	-	
Yoksulluk (gıda + gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08	-	-	-	-	-	-	
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0,20	0,01	0,02	0,01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06	
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58	
Harcama esaslı görel yoksulluk	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,70	15,06	15,12	-	-	-	-	-	-	

Kaynak: TÜİK Yoksulluk Çalışması, 2015

Türkiye'deki gıda yoksulluğu yani açlık oranına bakıldığında, 2002 yılında %1,35 olan oranın tedrici olarak azaldığı ve 2009 yılına gelindiğinde %0,48 seviyelerine kadar gerilediği ve takip eden yıllarda ise gıda yoksulluğunun ortadan kalktığı görülmektedir. Bunun yanında, 2002-2005 yılları arasında günlük 1 doların altında gelir elde edenlerin oranı, Dünya Bankasının ifadesine göre

ise aşırı yoksulluk oranı, %0,01-0,2 Aralığında değişmekte iken, 2005 yılından sonra Türkiye'de günlük 1 doların altında gelir elde eden kimse kalmamıştır. Kişi başına günlük 2,15 ve 4,3 doların altında gelir elde eden fertlerin oranında da önemli bir düşüş yaşanmış ve 2002 yılında sırasıyla %3,04 ve %30,30 olan oranlar, 2015 yılına gelindiğinde %0,06 ve %1,58 düzeylerine

gerilemiştir. Gıda ve gıda dışı harcamaları esas alan yoksulluk sınırı yöntemine göre, kişilerin yoksulluk oranlarının 2002 yılından itibaren dalgalı bir seyir izlediği görülmekte olup, 2002 ve 2009 yılları karşılaştırıldığında yoksulluk oranının %26,96'dan %18,08 seviyelerine gerilediği ve takip eden yıllarda ise gıda ve gıda dışı harcamaları esas alan yoksulluğun ölçümünde esas alınan metotlara göre ortadan kalktığı gözlemlenmektedir. Gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk oranının 2003-2006 yılları arasında düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunu birden fazla sebebe bağlamak mümkün olup, bu dönemde Türkiye ekonomisinde görülen yüksek büyüme, görece düşük gıda enflasyonun yanında bu dönemde sosyal yardım harcamalarına aktarılan kaynakta yaşanan artışlar bu oranın düşmesine neden olmuştur.¹³ Gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk oranı 2008 de %17,11 iken 2009 yılında bu oran yaklaşık bir puan artışla %18,08 olmuştur. Bunun nedenini 2008 yılında baş gösteren küresel ekonomik krize bağlamak mümkündür. Zira bu kriz başta dünya ekonomileri olmak üzere Türkiye ekonomisini olumsuz yönde etkilemiş, büyümede görülen düşüş beraberinde işsizliği artırmıştır.¹⁴

2- YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Yazımızın yukarıdaki bölümlerinde de ifade ettiğimiz üzere yoksulluk olgusu oldukça geniş bir tanımlı içinde barındırmaktadır. Bu da beraberinde yoksulluk ile mücadelede tek bir reçetenin de geçerli olamayacağı sonucunu doğurmaktadır. Zira yoksulluk nedenleri ülkeler arasında

farklılık gösterdiği gibi ülkenin bulunduğu coğrafya, demografik yapısı (yaş, ırk, cinsiyet vb.), toplumun inanç yapısı, insanların görüşü, eğitim düzeyinin yanında gelişmişlik düzeyi de yoksulluğun nedenlerini farklılaştırmaktadır.¹⁵ Yoksullukla mücadele eden uluslararası kuruluşların başında Dünya Bankası gelmektedir. Dünya Bankasının 2000 yılı raporuna göre yoksulluğun üç nedeni bulunmakta olup, bunlardan birincisi gelir ve mal varlığının olmaması, ikincisi toplumda ve toplumsal kurumlarda söz sahibi olmama, üçüncüsü ise olumsuz şoklara karşı dirençsiz olma ve bunlar ile baş edememe olarak sıralanmıştır.¹⁶

Bu açıklamalar yoksulluk ve yoksulluğun nedenlerinin değişen dünya şartlarına göre yeniden ele alınması gerektiğini göstermektedir. Zira yoksulluk, aslında kendi içerisinde dinamizmi olan bir kavram olup, bu dinamizm yoksulluğun ortaya çıkış nedenlerine bakılırken her ülkenin ve toplumun kendi iç dinamiklerine göre kavranmasını ve tanımlanmasını gerektirmektedir.¹⁷

Yoksulluğun ortaya çıkış nedenlerini belli başlı bazı başlıklar üzerinden ifade etmek gerekirse bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- İşgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler,
- Ekonomik nedenler,
- Sosyal ve demografik nedenler,
- Coğrafi nedenler,
- Siyasal nedenler

3- YOKSULLUKLA MÜCADELEDE VERGİ POLİTİKALARI

Maliye politikası, bir ülkenin ekonomik anlamda hedeflerini gerçekleştirebilmek için mali

¹³ İNCEDAL, a.g.t., s.50.

¹⁴ Selim COŞKUN, Münir TİRELİ, "Dünya Bankası ve UNDP'nin Küreselleşme-Yoksulluk İlişkisine Dair Yaklaşımları", Yardım ve Dayanışma Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2010, s.42. (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). Erişim tarihi: 21 Mart 2019.

¹⁵ Fikret ŞENSES, Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.146.

¹⁶ Selim COŞKUN, Münir TİRELİ, Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye, Nobel Yayınları, Ankara, 2008, s.35

¹⁷ Recep DUMANLI, "Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları" Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1996, s.1.

araçları kullanmak suretiyle ürettiği politikaların bütünüdür.¹⁸ Maliye politikasının alt politikaları şunlardır.

- * Harcamalar politikası,
- * Vergi politikası,
- * Borçlanma politikası,
- * Destekleme politikası,
- * Teşvik politikası,
- * Dış ticaret politikası

Anayasamızın 73. maddesinin “*Vergi Ödevi*” başlığı altında şu düzenlemelere yer verilmiştir. “*Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.*” Yine aynı madde de “*Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.*” Anayasadaki bu düzenlemeden de görüleceği üzere herkes mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü kılınmış, ancak toplanacak verginin vergiyi ödemekle yükümlü mükellefler arasında adil ve dengeli dağılımının yapılmasının gerekliliği de vurgulanarak maliye politikasının önemi ifade edilmiştir. Mali güç kavramının Anayasa da tanımı yapılmamıştır. Mali güç; vergi ödeme kabiliyetini, bir başka anlatımla vergi ödeme gücünü ortaya koyan ekonomik değerlerin toplamından oluşmakta olup, ekonomik güç ise gelir, servet ve harcama kalemlerinden meydana gelmektedir.¹⁹ İşte bu noktada bireylerin gelirleri, servetleri ve harcamaları üzerinde etkili olan vergi politikaları adil bir vergi sisteminin oluşmasına katkı sağlayabilecek midir? Bunun cevabını verebilmek için maliye politikasının amaçlarına bak-

mak gerekmektedir. Zira ülkeler izledikleri maliye politikalarıyla ekonomik büyümeyi, işsizliği azaltmayı, gelir dağılımında adaleti, ekonomik istikrarı ve etkinliği sağlamayı hedeflemektedirler. Bu amaçlar aynı zamanda alt politikaların da genel amaçları arasında yer almaktadır. Ancak vergi politikalarının etkili olabilmesi için vergi sisteminin bu politikaları destekler niteliğe sahip olması gerekmekte olup, ekonomi yönetimi vergi politikalarıyla bu amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken, vergi sisteminin tamamını dikkate almalı ve buna göre politika üretmelidir.²⁰ Çalışmamızın bundan sonraki kısmında vergi politikasının yoksulluk ile mücadele genel amaçları ele alınacaktır.

A. İktisadi Büyüme

Gayri Safi Milli Hâsıla; Bir ülkede belirli bir zaman dilimi içerisinde (genellikle bir yılda) üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değeri olup, iktisadi büyümeyi ise GSMH 'da veya kişi başına reel gelirden meydana gelen artış olarak tanımlamak mümkündür.²¹ Bir diğer anlatımla iktisadi büyüme, refah artışı anlamına gelmekte olup, iktisadi büyümenin temel unsurları olan; sermaye, beşeri sermaye, emek ve teknolojiye vergi politikaları ile müdahale ederek yoksullukla mücadele etmek mümkündür.²² Vergilerin büyüme üzerinde bir negatif birde pozitif olmak üzere iki etkisi bulunmaktadır. Vergilerin negatif etkisi; vergiler beşeri ve fiziksel sermaye birikiminin yanında, AR-GE yatırımlarını engelleyerek

¹⁸ Mahfi EĞİLMEZ, Ercan KUMCU, Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s.161.

¹⁹ Pelin TANYELİ, “Yoksulluk ve Vergi Politikaları: Türkiye Üzerine Uygulamalı Bir Analiz” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, s.36.

²⁰ Murat AYDIN, Timur TURGAY, “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, 2011, s.256. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194523>). Erişim tarihi: 22 Mart 2019.

²¹ Aykut KİBRİTÇİOĞLU, “İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 1-4, 1998, s.208. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/36311>). Erişim tarihi: 22 Mart 2019.

²² AYDIN, TURGAY, a.g.m., s.256.

büyümeyi olumsuz etkilemekte, pozitif etkisinde ise; vergilerin altyapı, sağlık ve eğitim gibi ekonomide verimliliği artıran kamu harcamalarının finansmanında önemli bir araç olması sebebiyle büyümeyi ya da refah artışını dolaylı olarak olumlu etkilemektedir.²³

B. Gelir Dağılımında Adalet

Gelir dağılımı; bir ülkede belirli bir dönemde elde edilen milli gelirin ülkedeki bireyler, hane halkları, toplumsal kesimler, bölgeler ya da üretim faktörü sahipleri arasında paylaştırılmasıdır.²⁴ Gelir dağılımı kavramını; milli gelirin bireyler ya da hane halkları, sektörler, bölgeler ve üretim faktörleri arasındaki dağılımını esas alarak dört farklı biçimde tanımlamak mümkündür. Bunlar; fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı ve bireysel gelir dağılımıdır. Bu bağlamda devlet fonksiyonel, sektörel, bölgesel ve bireysel gelir dağılımına müdahale ederek, gelirin yeniden adilane bir şekilde dağılımını gerçekleştirmek için vergi politikasını etkin bir şekilde kullanmalıdır.²⁵

Ekonomik büyüme yukarıda da ifade ettiğimiz üzere yoksullukla mücadele de önemli bir faktör olmasına karşın tek başına yeterli olmayıp, ekonomik büyüme sonucu ortaya çıkan refah artışının (gelirdeki artışın) adil bir şekilde dağıtımı yoksullukla mücadele de önem arz etmektedir.²⁶

Gelir dağılımına ilişkin Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan araştırmalara ilişkin verileri ele almadan önce “Kişisel ve Fonksiyonel Gelir Dağılımı” kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Kişisel gelir dağılımı analizi; bir ekonomide yaratılan gelirin, o ekonomideki ki-

şiler arasında ne şekilde dağıldığını, fonksiyonel gelir dağılımı analizi ise: ücret, faiz, rant, kâr gibi üretim faktörlerinin yaratılan gelirden ne kadar pay aldığını ölçmeye yarayan analizlerdir. Kişisel gelir dağılımında adaleti ölçmek için kullanılan araçlar içinde en yaygın kullanılanı Gini katsayısıdır. Gini katsayısına ulaşmak için ise Tablo 3’de yer alan grafik bize yardımcı olacaktır. Bu tabloda; dikey eksene yüzde 10 ya da 20’lik bölümler halinde GSYH’dan alınan payları birikimli olarak, yatay eksene de yine yüzde 20’lik paylar halinde nüfusu birikimli olarak yerleştirdiğimizde, her bir yüzde 20’lik nüfus payının gelirden ne kadar pay aldığını bu eksenlerin arasında kalan alanda işaretlediğimizde karşımıza bir eğri çıkmaktadır. Buna Lorenz Eğrisi adını vermekteyiz. Karenin köşegen çizgisine mutlak eşitlik çizgisi denmektedir. Yani bütün işaretlerimiz bu çizginin üzerine gelirse o toplumda gelir dağılımı eşittir. Lorenz eğrisi mutlak eşitlik çizgisinden ne kadar uzaklaşıyorsa gelir dağılımı o kadar bozuluyor demektir. Aşağıdaki şekilde bir Lorenz eğrisi yer almaktadır. Lorenz eğrisi ile mutlak eşitlik çizgisi arasında kalan alanın büyüklüğünü (şekilde B alanı) mutlak eşitlik çizgisinin altında kalan alanın tamamına (şekilde A + B alanı) bölersek karşımıza bir oran çıkmaktadır. İşte çıkan bu orana Gini Katsayısı denilmektedir. Eğer bir ülkede gelir dağılımı tam anlamıyla eşitse, yani bütün değerler mutlak eşitlik çizgisi üzerindeyse o zaman Gini katsayısı sıfır olacak demektir. Gini katsayısı sıfır ile bir arasında değişen bir katsayıdır ve sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımı eşitliğinin, bire yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığını göstermektedir.

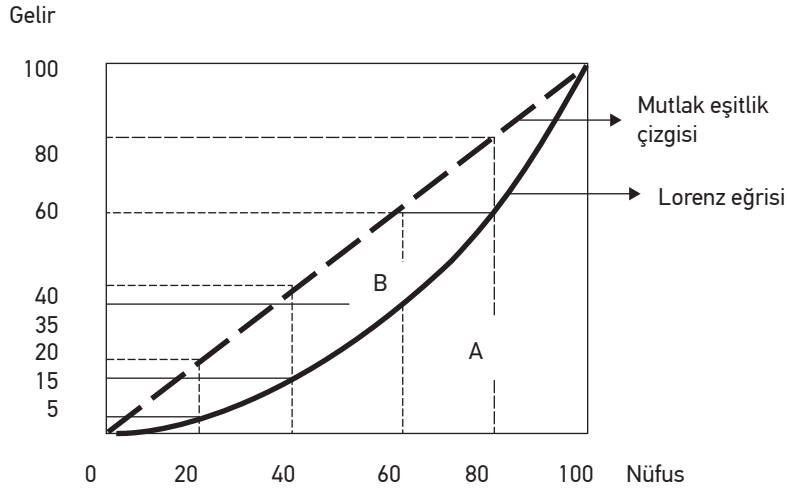
²³ DURKAYA, a.g.m., s.7.

²⁴ Mahfi Eğilmez, “Geleceğin Dünyası ve Türkiye” Kendime Yazılar, Ağustos 2018, (<https://www.mahfiegilmez.com>) Erişim tarihi: 24 Mart 2019.

²⁵ Metin EREN, “Gelir Dağılımı Bozukluğu ve Vergi Gelirlerine Etkisi”, Vergi Raporu Dergisi, Sayı152, 2012, s.56. (<https://www.vergiraporu.com.tr>). Erişim tarihi: 24 Mart 2019.

²⁶ Asuman ALTAY, Özay ÖZPENÇE, “Türkiye’de Gelirin Yeniden Dağılımı ve Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikaları”, Vergi Dünyası Dergisi, 2007, (<http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/4402>) Erişim tarihi: 23 Mart 2019.

Tablo 3: Lorenz Eğrisi

Kaynak: <http://www.mahfiegilmez.com> adresinden alınmıştır.

Türkiye’de gelir dağılımı araştırması, gelir ve yaşam koşulları araştırması adı altında TÜİK tarafından ve yıllık baz da yapılmaktadır. TÜİK bu araştırmayı yaparken örnekleme yöntemini kullanmakta ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki bütün yerleşim yerlerini ve tüm hane halklarını kapsama almaktadır. 2017 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nda toplam **24.498** hane halkı ziyaret edilmiştir. Bu hane halklarından; **22.869**’u ile anket yapılmış, geri kalan **1.629** hane halkı ile çeşitli nedenlerle anket yapılamamış ve cevaplamama formu düzenlenmiştir. Bu-

na göre, 2017 yılında cevaplamama oranı Türkiye genelinde %6,6 olarak gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tablo Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” çalışmalarından derlenerek hazırlanmıştır. Tabloda son sütunda yer alan P80/P20 gelirden en fazla pay alan yüzde 20’lik grubun geliriyle en düşük pay alan yüzde 20’lik grubun geliri arasında kaç kat fark olduğunu göstermekte olup, yüzde 20’lik grupların gelirden ne kadar pay aldığı (yüzde olarak) Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 4: Türkiye’de Gini Katsayısının Yıllar İtibariyle Aldığı Değer (%), (0 ile 1 Arasında)

Türkiye’de Gini Katsayısının Yıllar İtibariyle Görünümü		
Yıllar	Gini Katsayısı	P80/P20
2002	0,440	-
2003	0,420	-
2004	0,400	-
2005	0,380	-
2006	0,430	9,5
2007	0,410	8,1
2008	0,410	8,1
2009	0,420	8,5
2010	0,400	8,0
2011	0,400	8,0
2012	0,400	8,0
2013	0,400	7,7
2014	0,391	7,4
2015	0,397	7,6
2016	0,404	7,7
2017	0,405	7,5

Kaynak: TÜİK “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017

Yukarıdaki tablo bize Türkiye’de gelir dağılımında yıllar itibariyle önemli bir değişme olmadığını, Gini katsayısının 0,40 dolayında yerleştiğini göstermektedir. 0,40’lık bir Gini katsayısı gelir dağılımının bozuk olduğunu göstermektedir. Yıllar itibariyle Gini katsayısının aldığı değere ve bu değerde meydana gelen değişimleri ele alacak olursak; yaşanan ekonomik krizlerin etkisinin genellikle biraz gecikmeli olarak gelir dağılımını etkilediği görülmektedir. Zira ekonomik krizler üst gelir gruplarının daha fazla gelir kaybına yol açtığı için gelir dağılımında düzelme sağlanmaktadır. Örneğin; Türkiye’de yaşanan 2001 bankacılık krizi birçok bankanın batmasına, geri kalanların zarar etmesine yol açmış ve üst gelir gruplarının gelirlerinin azalmasına neden olmuştur. Bu önermenin gerçekliğini, tablo 4’de yer alan ve 2002 – 2004 arasında yaşanan gelir dağılımı

düzelmesinde 2001 krizinin gecikmeli etkisinin olduğu tezi doğrulamaktadır. Gini katsayısı 2005 yılında yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere diğer yıllara kıyasla en düşük orana sahip olduğu yıldır. Bu yılda Gini katsayısı 0,38 dolaylarında olup, 2005 yılı Türkiye için özelliği olan bir yıldır. Krizin etkisi artık kaybolmuş, buna karşılık yabancı sermaye girişinde ve yatırımlarında rekor kırılan bir yıl olmuştur. Bu gelişmenin istihdama ve alt gelir gruplarının gelirine olumlu etkisi söz konusudur. 2008 yılında ABD’de başlayarak yayılan küresel krizin Türkiye’ye yansması 2009 yılında olmuş ve bu krizin gecikmeli etkisi 2010 yılından itibaren, yukarıda değindiğim mekanizma sayesinde, gelir dağılımında düzelme olarak kendisini göstermiştir. Türkiye, 2013 ve 2014 yıllarında büyüme potansiyelinin altına düşmüş

ve yine bu anlamda krize girmiştir. Büyümedeki düşüşün etkisi gelirden ve daha çok üst gelir gruplarında kayıplar olarak karşımıza çıkmış ve yine gelir dağılımı üzerinde düzeltici etki yapmıştır.

2014 yılından itibaren ise Gini katsayısının yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu gelir dağılımındaki adaletin giderek bozulduğunun da göstergesidir.

Tablo 5: Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı, 2006-2017

Yıllar	Yüzde 20'lik Gruplar				
	İlk %20 (En Fakir)	İkinci %20 (Fakir)	Üçüncü %20 (Orta Direk)	Dördüncü %20 (Zengin)	Beşinci %20 (En Zengin)
2006	5,1	9,9	14,8	21,9	48,4
2007	5,8	10,6	15,2	21,5	46,9
2008	5,8	10,4	15,2	21,9	46,7
2009	5,6	10,3	15,1	21,5	47,6
2010	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4
2011	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7
2012	5,9	10,6	15,3	21,7	46,6
2013	6,1	10,7	15,2	21,4	46,6
2014	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9
2015	6,1	10,7	15,2	21,5	46,5
2016	6,2	10,6	15,0	21,1	47,2
2017	6,3	10,7	14,8	20,9	47,4

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Not: Fertler eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında; "İlk yüzde 20'lik grup" geliri en düşük olan grubu, "Son yüzde 20'lik grup" ise geliri en yüksek olan grubu tanımlamaktadır.

Tablo 6'da yer alan fonksiyonel gelir dağılımı analizinde ise; Ücret, faiz, rant, kâr gibi üretim faktörlerinin yaratılan gelirden ne kadar pay aldığı gösterilmektedir. Tablo 6'da yer alan bilgiler

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından kamuoyuna duyurulan istatistiki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 6: Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı, 2006-2017

Yıl	Ücret, Yevmiye	Kâr	Rant	Faiz	Sosyal Transfer	Diğer
2006	44,5	24,2	3,1	6,1	17,8	4,3
2007	43,8	23,2	4,1	7,0	18,2	3,8
2008	46,0	22,4	4,4	4,2	19,1	3,9
2009	46,5	20,4	5,0	5,3	19,6	3,2
2010	47,4	20,2	4,2	4,5	20,5	3,3
2011	48,4	21,4	3,9	3,8	19,4	3,2
2012	49,9	20,4	3,5	3,3	20,0	2,9
2013	51,5	19,6	3,3	3,1	19,7	2,7
2014	52,4	18,5	3,3	2,9	20,1	2,8
2015	52,5	18,8	3,3	2,6	20,0	2,8
2016	52,2	19,8	3,1	2,5	19,6	2,7
2017	51,5	19,6	3,4	3,2	19,7	2,6

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Yukarıdaki tabloya göre Türkiye’de yaratılan gelirden 2017 yılında en büyük payı maaş ve ücret geliri elde edenler almıştır. Nüfusun en büyük ağırlığını bu kesim oluşturduğu için bu sonuç olağandır. Ücret gelirlerinden sonra ikinci sırayı %19,7 ile önceki yıla göre 0,1 puanlık artış gösteren sosyal transfer gelirleri alırken üçüncü sırayı %19,6 ile 2016 yılına göre 0,2 puan azalan müteşebbis gelirleri almıştır. Rant gelirleri toplam gelirin yüzde 3,4’ünü ve faiz gelirleri toplam gelirin yüzde 3,2’sini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu beş gelir türü arasında gelirden en düşük payı faiz geliri almaktadır. Tablo bize 2016 yılına göre 2017 yılında emeğin karşılığı olan ücretin payının düşmüş, rant ve faiz gelirlerinin GSYH’den aldığı paylarda artış olduğunu, kâr da ise 0,2’lik bir düşüş olmasına karşın, girişimciliğin karşılığı olan kârın GSYH’den aldığı payın hala yüksek olduğu görülmektedir. Rant ve faiz gelirlerinin GSYH’den aldığı pay bir önceki yıla göre artarken, emeğin karşılığı olan ücretin aldığı

payın düşmesi fonksiyonel gelir dağılımında bir bozulmanın olduğunu göstermektedir.

C. Ekonomik Etkinlik

Bir bireyin durumunu kötüleştirmeden, başka bir bireyin durumunu iyileştirmenin mümkün olmadığı kaynak tahsisi durumuna “Pareto-Etkin” dağılımlar adı verilmektedir. Pareto etkinliği (Üretimde-Tüketimde ve Her İkisinde Eş Anlı Sağlanan Etkinlik) bir ekonomide sağlanmış olsa dahi, kamu otoritesinin müdahalesi için iki gerekçe bulunmakta olup, bunlardan ilki ikincil gelir dağılımının gerçekleştirilmesi, ikincisi ise her ne kadar bireyler faydalarını (çıkarlarını) maksimize etmek için hareket etseler de, yine de çıkarlarının üçüncü bir göz olan devlet tarafından gözetilmesinden kaynaklanmaktadır.²⁷ İşte bu noktada devlet üçüncü bir göz olarak kaynak tahsisinin bireyler arasında adil dağılımını sağlamak, bir başka ifadeyle ekonomik etkinliği sağlamak için vergi politikalarını kullanmalıdır.²⁸

²⁷ Özlem ALBAYRAK, “Refah İktisadının Teorik Temelleri: Piyasa ve Refah İlişkisi” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003, s.46.

²⁸ Didem GÜRSES, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, Haziran 2007, s.70. (<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s17/makale/c10s17m4.pdf>). Erişim tarihi:25 Mart 2019.

D. Ekonomik İstikrar

Bir toplumda, ekonomi bilgisi olsun ya da olmasın herkesin kulak kabarttığı iki temel kavram vardır. Bu iki kavramın bu kadar önemsenmesinin sebebi aslında doğrudan herkesin cebini, daha doğrusu evinde yanan ocağı ilgilendirmesinden kaynaklanmaktadır. Bunlar; fiyatlar genel düzeyi (enflasyon), ile istihdam (işsizlik) kavramlarıdır. Bir ülkede, fiyat istikrarı ile istihdamda ya da üretimde istikrarın sağlanmış olması, aslında ekonomik istikrarın sağlanması için çok önemli bir mesafe alındığını gösteren iki önemli argümandır.²⁹ İşte bu noktada bu iki kavramla ilişkili olan yoksulluk ve yoksullukla mücadelede vergi politikaları önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda ekonomide istikrarın sağlanması için uygulanacak vergi politikaları, beraberinde yoksulluk ile de mücadele edilmesini de sağlayacaktır.

Ekonomi yönetimi tarafından uygulanacak vergi politikaları; ekonomide büyümenin ve refah artışının yaşanmasına katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan ülke vergi sisteminin ve bu sistemin işler hale getiren çeşitli mekanizmaların etkin bir şekilde çalışması için gerekli vergi politikalarının uygulanması, beraberinde ortaya çıkan gelir artışının bireyler arasında adil bir şekilde dağılımının gerçekleşmesini sağlayacaktır. Ekonomide istikrarın sağlanması özellikle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye çekilmesine olanak sağlayacak, gelen sermaye beraberinde ülkede gerek beşeri gerek ise fiziki sermaye stoğunda artış meydana getirecektir. Ekonomik istikrar ile birlikte sağlanan güvenli liman imajı ülke ekonomisinde üretimin ve istihdamında artmasını

sağlayacaktır. Vergi politikaları ile hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, yoksulluğun ortadan kalkmasında ya da en azından yoksulluğun yarattığı baskının azalmasında etkili olacaktır.

Vergi politikasının genel amaçları dışında yoksulluk ile mücadelede etkili olabilecek vergi politikasının araçlarından olan; “Vergi Harcamaları” ile “Kayıt Dışı Ekonominin Önlenmesinde Vergi Denetimi” politikaları aşağıda ele alınmaya çalışılacaktır.

1. Vergi Harcamaları: Vergi harcaması kavramı her ne kadar ilk başta vergi idaresinin vergileri toplamak için yaptığı harcamaları ya da mükelleflerin vergileri için yaptığı harcamaları çağırırsa da, aslında vergi harcaması devletin ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirmek için kısmen ya da tamamen vazgeçtiği gelirlerini ifade etmektedir.³⁰ Vergi harcaması içerisinde muafiyet, istisna, indirim, indirimli oran ve vergi erteleme gibi kavramları barındırmaktadır. Bu bağlamda yoksulluk ile mücadelede; vergi harcamalarının ağırlıklı olarak 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde ele alınması, bir başka ifadeyle doğrudan bireylerin ya da hane halklarının gelir düzeyini etkileyecek vergi politikalarının vergi harcamaları çerçevesinde şekillendirilmesi daha gerçekçi bir politikanın ortaya konulmasını sağlayacaktır.³¹

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun “Merkezi Yönetim Bütçe Kanun’un Kapsamı ve Düzeni” başlıklı 15’inci maddesinde

²⁹ Kadir KARAGÖZ, Suzan ERGÜN, “Türkiye’de Ekonomik İstikrarsızlığın Kaynakları: Ekonometrik Bir Değerlendirme”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2010, s.170. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194575>). Erişim tarihi:26 Mart 2019.

³⁰ Sabri OZAN, Emrah TUNCER, “2018 Yılı Vergi Harcamaları Raporu Işığında Vergi Harcamalarının Analizi”, Vergi Raporu Dergisi, Sayı 234, Mart 2009, s.77.

³¹ İhsan GÜNAYDIN, Barış YILDIZ, “Vergi Politikası İle Yoksulluk Azaltılabilir Mi?”, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, Bahar 2016, s.98. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/506538>). Erişim tarihi:27 Mart 2019.

Merkezî yönetim bütçe kanununda; yılı ve izleyen iki yılın gelir ve gider tahminleri, varsa bütçe açığının veya fazlasının tutarı, açığın nasıl kapatılacağı veya fazlanın nasıl kullanılacağı, vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri ile benzeri uygulamalar nedeniyle vazgeçilen vergi gelirleri, borçlanma ve garanti sınırları, bütçelerin uygulanmasında tanınacak yetkiler, bağlı cetveller, malî yıl içinde gelir ve giderlere yönelik olarak uygulanacak ve kısmen veya tamamen uygulanmayacak hükümler yer alır...” hükmü yer almaktadır. Kanun maddesine istinaden Vergi Harcamaları Cetveli Bütçe Kanun Tasarısı'na

eklenmekte ve ayrıca Gelir Düzenlemeleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Vergi Harcamaları Raporu” ile kamuoyuna duyurulmaktadır. Bu raporda vergi harcamaları vergi türleri itibarıyla sınıflandırılmakta olup, konu başlığımız itibarıyla 193 Gelir Vergisi Kanunu kapsamında yapılan vergi harcamaları dikkate alınacaktır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda “Muafiyet” ve “İstisna” başlıklarının yanında, “Diğer İndirimler” başlığı ile birden fazla düzenleme yapılmış olup, gelir vergisi kanunu çerçevesinde yoksulluk ile mücadeleye doğrudan ve dolaylı olarak katkı yapabilecek düzenlemelerin bazılarını aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 7: 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İçerisinde “Muafiyet” “İstisna” ve “Diğer İndirimler” Başlıkları Altında Düzenlenen ve Yoksulluk İle Mücadelede Etkili Olan/Olabilecek Maddeler

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu İçerisinde Yer Alan Düzenlemeler
- Madde 9 Vergiden Muaf Esnaf
- Mükerrer Madde 20 Genç Girişimcilerde Kazanç İstisnası (Mükerrer Madde 20)
- Madde 23/1 Köylerde, münhasıran el ile dokunan halı ve kilim imal eden işletmelerde çalışan işçilerin ücretleri;
- Madde 23/2 Gelir Vergisi'nden muaf olan veya gerçek usulde vergilendirilmeyen çiftçilerin yanında çalışan işçilerin ücretleri;
- Madde 23/6 Hizmetçilerin ücretleri;
- Madde 23/7 Sanat okulları ile bu mahiyetteki enstitülerde çalışan öğrencilere, ceza ve ıslahevlerinde çalışan hükümlülere, tutuklulara ve darülacezelerin atölyelerinde çalışan düşkünlere verilen ücretler;
- Madde 23/8 Hizmet erbabına işverenlerce yemek verilmek suretiyle sağlanan menfaatler;
- Madde 23/9 Genel olarak maden işletmelerinde ve fabrikalarda çalışan işçilere ve özel kanunlarına göre barındırılması gereken memurlarla müstahdemlere sağlanan menfaatler;
- Madde 23/11 Kanunla kurulan emekli sandıkları ile 506 sayılı Sigortalar Kanunu'nun geçici 20 nci maddesinde belirtilen sandıklar tarafından ödenen emekli, maluliyet, dul ve yetim aylıkları;
- Madde 23/12 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanununa tabi çırakların asgari ücreti aşmayan ücretleri;
- Madde 24/4 657 sayılı kanuna göre ödenen yakacak yardımı (memur, işçi, BAĞ-KUR emeklilerine avans olarak ödenenler dâhil);
- Madde 25/2 Muhtaç olanlara belli bir süre için veya hayat kaydıyla yapılan yardımlar
- Madde 25/3 Kanunla kurulan emekli sandıkları ile Sosyal Sigortalar Kanunu'nun Geçici 20. Maddesinde belirtilen sandıklar tarafından hak sahiplerine aylık dışında ödenen tazminat, yardım ve toptan ödemeler;
- Madde 25/4 Hizmet erbabına ödenen çocuk zamları;
- Madde 25/6 Sosyal sigorta kurumları tarafından sigortalılara yapılan ödemeler;
- Madde 89/2 Beyan edilen gelirin %10'unu aşmaması şartıyla mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamaları;
- Madde 89/3 Serbest meslek faaliyetlerinde bulunan veya basit usulde vergilendirilen özürliülerin beyan edilen gelirleri için hesaplanan yıllık indirim;

- **Madde 89/5** Madde metninde şekli açıkça belirtilen bağış ve yardımlar;
- **Madde 89/6** Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelleri;
- **Madde 89/10** Cumhurbaşkanınca başlatılan yardım kampanyalarına makbuz karşılığı yapılan ayni ve nakdi bağışlar;
- **Madde 89/11** İktisadi işletmeleri hariç, Türkiye Kızılay Derneğine ve Türkiye Yeşilay Cemiyetine makbuz karşılığı yapılan nakdi bağış ve yardımlardır.
- **Madde 89/15** Basit usulde tespit edilen ticari kazançların yıllık 9.000 Türk lirasına kadar olan kısmı;

Kaynak: 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

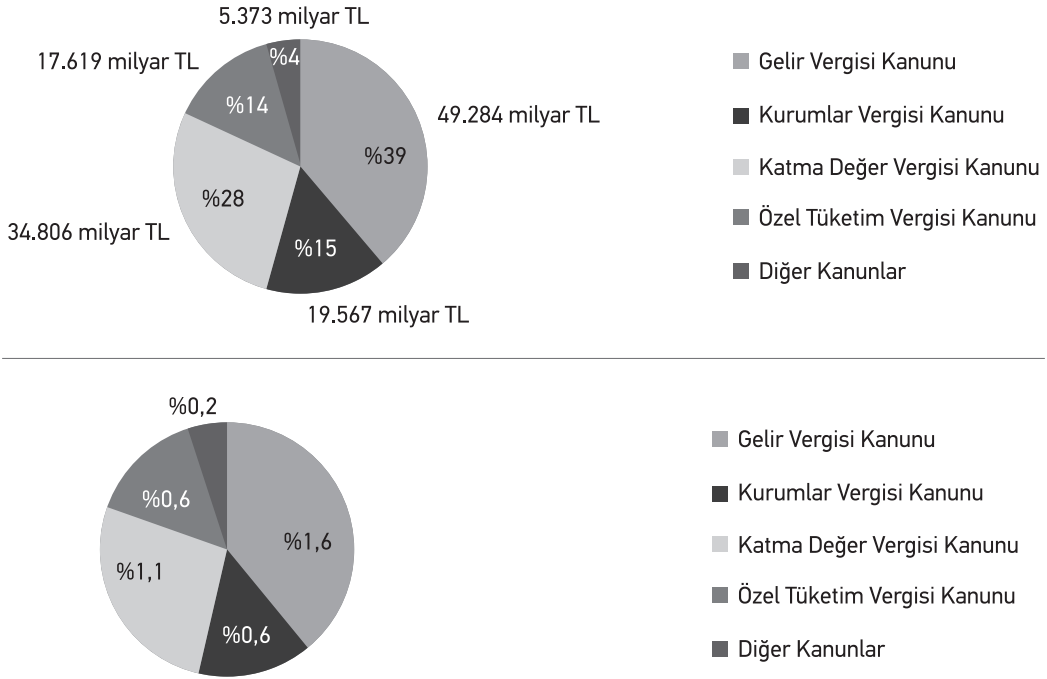
Yukarıdaki tabloda da görüleceği 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde yapılan düzenlemeler ile mükelleflerin durumu iyileştirilmeye çalışılsa da doğrudan yoksulluk ile mücadele kapsamında herhangi bir kanun maddesinin olmadığı görülmekte olup, muafiyet, istisna ve diğer indirimler başlıkları altında yapılan düzenlemeler, mükelleflerin mevcut durumlarını iyileştirme amaçlı yapılan düzenlemelerden öteye gitmemektedir. Ancak 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 32'nci maddesinde "Asgari Geçim İndirimi" başlığı altında yapılan düzenlemeyle yalnızca; ücretleri gerçek usulde vergilendirilen ve ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan asgari ücretin yıllık brüt tutarına 32 nci madde de belirtilen oranlar uygulandıktan sonra ortaya çıkan tutarın, hesaplanan vergiden mahsubuna yönelik bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme elde edilen gelirin, asgari ücretin yıllık brüt tutarı üzerinden kanun maddesinde belirtilen oranların uygulanması suretiyle ortaya çıkan tutar kadarının, ücret gelirini elde edende kalması bir başka anlatımla vergilendirilmemesidir. Yoksulluk ile mücadelede vergi politikaları bağlamında ileri sürülen politikalarda ücretlilerin, en az geçim indirimi dâhilindeki gelirinin vergi dışı bırakılması yani aslında asgari ücretin vergilendirilmemesi

tezi savunulurken, Türkiye'deki uygulamada ise asgari ücretin yıllık brüt tutarı üzerinden hesaplanan miktar kadarının vergilendirilmemesi üzerine inşa edilmiştir.

Gelir Düzenlemeleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Vergi Harcama Raporu-2018'de; 2017 yılında gelir, kurumlar, katma değer, özel tüketim, banka ve sigorta muamele, motorlu taşıtlar ve özel iletişim vergilerinde toplam **126,6 milyar TL** tutarında vergi harcamasının yapıldığı ifade edilmiştir.³² Aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere 2017 yılında gerçekleştirilen vergi harcamalarındaki en büyük payın **%39** oran yüzdesi ile Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde yapılan harcamaları kapsadığı, yapılan harcamanın tutar itibarıyla karşılığının ise **49.284 milyar TL** olduğu görülmektedir. Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde yapılan **49.282 milyar TL** tutarındaki vergi harcamasının alt kalemlerine bakıldığında ise en yüksek tutarın 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 32 nci maddesinde düzenlenen "Asgari Geçim İndirimi" düzenlemesi kapsamında yapıldığı ve yapılan harcamanın **27.919.797-TL** tutarında olduğu görülmektedir. Yine 2017 yılında vazgeçilen vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının **%4,1** olduğu, bunun içerisinde en büyük oranın **%1,6** ile gelir vergisine ait olduğu görülmektedir.

³² Vergi Harcama Raporu 2018, Gelir Düzenlemeleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 2018.

Tablo 8: 2017 Yılı Vergi Harcaması Gerçekleşmeleri ve Yapılan Harcamaların Vergi Türleri İtibariyle GSYH'ya Oranı³³

Kaynak: Vergi Raporu Dergisi, Sayı 234, Mart 2009

2. Kayıt Dışı Ekonominin Önlenmesinde Vergi Denetimi: Kayıt dışılık, yasal mevzuat çerçevesinde ilgili ülke yetkili makamlarının bilgisi dâhilinde olması ve kayıt altına alınması gereken bir durumun kayıt altında olmaması olup, kayıt dışı ekonominin varlığı ve büyüklüğü ülke ekonomisinde mali açıdan derin tahrip-lere sebep olacak, alınması ve toplanması gereken verginin toplanamaması mali anlamda kaybın yanında, kamu gelirlerinin sadece kayıt altında olan bir diğer ifadeyle

vergi bilinci ve ahlaki yüksek mükelleflerden toplanmasına neden olacak ve bu durum vergide adalet ve eşitlik prensiplerine aykırılık teşkil edecektir.³⁴ Kayıt dışı ekonominin varlığı sebebiyle kamu giderlerinin finansmanında çok önemli bir yere sahip olan vergilerin olması gereken düzeyde toplanamaması, beraberinde kamu giderlerini karşılamak için başka politika araçlarına başvurulmasına sebep olacak ve bu beraberinde borçlanmayı doğuracaktır.³⁵ Bu bağlamda kayıt dışı ekono-

³³ OZAN, TUNCER, a.g.m., s.84.

³⁴ Memduh ASLAN, "Kayıt Dışılık İle Hukuki Mücadele", Vergi Dünyası Dergisi, Ocak 2012, s.182-185. (<http://www.vergidunyasi.com.tr>). Erişim tarihi: 30 Mart 2019.

³⁵ AYDIN, TURGAY, a.g.m., s.261.

minin önlenmesi için geliştirilecek vergi politikaları kamu gelirlerinin artmasını sağlayacak ve buradan sağlanan kaynak ile yoksullukla mücadelede daha etkin tedbirler alınabilecektir.

Kayıt dışılık ile mücadelede tüm kurumlara görevler düşmektedir. Çerçevenin net bir şekilde çizilebilmesi için; kayıt dışılığın önlenmesinde vergi denetiminin önemi üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda üstlenmiş olduğu kurumsal vizyon ve misyon ile Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı kayıt dışılığın önlenmesinde büyük roller üstlenmektedir. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'nın 2017 Faaliyet Raporu'nda şu ifadeler yer verilmiştir. Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Programı Eylem Planı 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı çerçevesinde 2015-2017 dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Söz konusu eylem planı kayıt dışı ekonominin azaltılmasını, orta ve uzun dönemde ekonomik istikrar, gelir dağılımı ve istihdam gibi birçok makroekonomik unsurun iyileştirilmesini, ekonomide verimlilik düzeyi ve rekabet gücünün yükseltilmesini ve ayrıca kamu gelirlerinin artmasına katkıda bulunulmasını amaçlamaktadır. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı çalışmaları devam eden 32 no.lu eylemde sorumlu kuruluştur. Kayıt dışı ekonomiyle mücadele ve vergi tabanının genişletilmesi Başkanlığın başlıca hedefleri arasındadır. Bu mücadeleden amaç; esas itibarıyla VUK'ta yer alan bildirimler, defter tutma ve işlemlerin kayıt altına alınması, belge düzeni ve ibraz gibi yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmesi ve böylelikle kayıt dışı işlemlerin kavranarak vergi kayıp ve kaçığının önlenmesidir.³⁶ Bunun gerçekleştirilebilmesi için Başkanlık ta-

rafından çeşitli uygulamalar ve önlemler hayata geçirilmektedir. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'nın 2017 Faaliyet Raporu'nda; Vergi Denetimi Aracılığıyla Kayıt Dışı Ekonomi İle Mücadele Etmek" stratejik hedefine yönelik olarak, etkin, verimli standart ve bilgi teknolojileri altyapısı kullanılarak yapılan vergi incelemelerine devam edileceği belirtilmiştir. Kayıt dışılıkla mücadelede, kurumlar arası koordinasyon ve veri paylaşımının artırılması, risk odaklı denetim anlayışı çerçevesinde idarelerin beşeri ve teknolojik altyapısının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Aşağıda yer alan tablolar Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'nın 2017 Faaliyet Raporu'nda yer alan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Vergi denetiminde en önemli unsur beşeri sermaye, bir diğer ifadeyle donanımlı, tecrübeli denetim personeline sahip olmak olup, bu durum kurumun faaliyet raporunda "Üstünlükler" başlığı altında belirtilmiş ve genç, dinamik, nitelikli, güçlü, istekli, yeniliğe açık, kaliteli ve iş birliğine açık bir kadroya sahip olunmasının kurumun üstünlüğü olduğu ifade edilmiştir. Tablo 9'da 31.12.2017 tarihi itibarıyla kurumun kadro durumu gösterilmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Başkanlıkta görev yapan toplam 8.243 (Başkan hariç) kişinin; 219 Vergi Başmüfettişi, 2.868 Vergi Müfettişi, 5.156'sı ise Vergi Müfettiş Yardımcısından oluşmaktadır. Bu sayılarla Başkanlıkta görevli denetim personellerinin %2'si Vergi Başmüfettişi, %35'i Vergi Müfettişi, %63'ü ise Vergi Müfettiş Yardımcılarından oluştuğu görülmektedir. Bu sayı ve oranlar bize üstünlükler başlığı altında ifade edilen genç ve dinamik denetim personeli vurgusunun doğru olduğunu da göstermektedir.

³⁶ Faaliyet Raporu 2017, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, Ankara, Nisan 2018.

Tablo 9: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Kadro Durumu

Unvan	Toplam	Dolu	Boş
Başkan	1	1	-
Başkan Yardımcısı	6	-	6
Vergi Başmüfettişi	1.889	219	1.670
Vergi Müfettişi	6.494	2.868	3.626
Vergi Müfettiş Yardımcısı	5.855	5.156	699

Kaynak: 2017 Faaliyet Raporu

Yukarıda da görüleceği üzere güçlü ve dinamik bir personel yapısına sahip olan Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilen incelemelerin; türü, incelenen mükellef sayıları ve Türkiye geneli mükelleflerin incelenme oranları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. 2013 yılında toplam incelemelerin yaklaşık %20'si, 2014 yılında yaklaşık %25'i, 2015 yılında yaklaşık %19'u, 2016 yılında yaklaşık %22'si tam inceleme iken 2017 yılında yapılan incelemelerin yaklaşık %23'ü tam incelemelerden oluşmaktadır. İncelenen mükellef sayılarına bakıldığında yıllar itibariyle azalan yönde bir seyir izlediği görülmektedir. Bunun ile bağlantılı olarak yıllar itibariyle inceleme oranlarında da bir düşüş

olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedenini ise; 2016 ve 2018 yıllarında *çıkartılan 6736 sayılı* Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile 7143 sayılı Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanunlara bağlamak yanlış bir yorum olmayacaktır. *Çıkartılan bu kanunlar* mükelleflere matrah artırımında bulunma imkânı sunmuş ve matrah artırımı yapan mükelleflerin artırımında bulundukları yıllar özelinde incelenmeyecekleri hüküm altına alınmıştır. Ayrıca 6736 ve 7143 sayılı kanunlar, Vergi Müfettişleri tarafından hali hazırda yürütülen vergi incelemelerinin rapora bağlanarak neticelendirilmesini de matrah artırımında bulunulan yıllar itibariyle ortadan kaldırmıştır.

Tablo 10: İnceleme Türüne Göre Dağılımı ve Yıllar İtibariyle İncelenen Mükellef Sayısı İle Türkiye Genelindeki Mükelleflerin İncelenme Oranları

Yıllar	Sınırlı İnceleme	Tam İnceleme	Toplam İnceleme Sayısı*	Mükellef Sayısı*	İncelenen Mükellef Sayısı	İncelenme Oranı%
2013	130.546	32.821	163.367	2.460.281	71.352	2,90
2014	111.692	37.355	149.047	2.472.658	55.284	2,24
2015	129.209	30.291	159.500	2.527.084	58.676	2,32
2016	144.820	40.642	185.462	2.541.016	49.817	1,96
2017	92.034	26.992	119.026	2.636.370	44.182	1,68

Kaynak: 2017 Faaliyet Raporu

* Toplam inceleme sayısı bulunurken bir mükellefin birden fazla dönemi incelenmişse her bir dönem ayrı bir inceleme olarak dikkate alınmıştır.

* GİB'in Resmi İnternet Sayfasından alınmıştır. Faal Gelir Vergisi mükellef sayıları ile faal Kurumlar Vergisi mükellef sayıları toplamından oluşmaktadır.

SONUÇ

Yoksulluk ve yoksulluk ile mücadele, her ülke nazarında kendi iç dinamikleriyle ele alınmalı ve buna göre politika üretilmelidir. Zira yoksulluk çalışmamızın yukarıdaki bölümlerinde de ifade edildiği üzere kavram olarak çok geniş bir tanımlı içinde barındırmakta olup, ülkelerin kendi şartlarına göre şekillenmektedir. Bu sebeple hastalığın doğru teşhisi önem taşımaktadır. Yoksulluk ile mücadele de geliştirilecek politikalar, özelinde vergi politikaları yapılan ya da yapılacak doğru teşhisler kadar etkili olabilecektir. Bu noktada başta devletin kendi kurumları olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının yoksulluk üzerine yaptığı araştırmaların iyi analiz edilmesi ve tek bir payda da toplanması uygulanacak vergi politikalarının etkinliğini artıracak ve bu da beraberinde yoksulluğun yarattığı baskının azalmasına ve zamanla yok olmasına vesile olacaktır.

Vergi harcamaları yapılmak suretiyle yürütülecek vergi politikalarının başarılı olabilmesi için 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu başta olmak üzere diğer vergi kanunlarının tekrardan ele alınması gerekmektedir. Özellikle bireylerin ve hane halklarının gelirlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi ve bu çalışmaların toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde tek bir payda da toplanarak ortaya konulması gerekmektedir. Çalışmamızın vergi harcamaları bölümünde de ifade edildiği üzere 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunun da “Muafiyet-İstisna ve Diğer İndirimler” başlığı altında düzenlenen ve birden fazla kanun maddesi ile yapılmak istenen uygulamaların belki de tek bir başlık altında daha sarıh ve günümüz ekonomik koşullarına göre revize edilmesi ve doğrudan yoksulluk ile mücadele de etkili olabilecek kanuni düzenlemelerin de eklenerek bir an önce hayata geçirilmesi yoksulluk ile mücadelede daha etkin olunmasını sağlayabilecektir. Sosyal ve ekonomik anlamda günümüz ekonomik koşullarına göre yeniden ele alınacak kanun maddeleri istenilen amaca ulaşılmasında daha hızlı yol alın-

masını sağlayacaktır.

Kayıt dışı ekonominin önlenmesinde vergi denetiminin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Etkin ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilecek vergi denetimleri ile; ülke ekonomisine kara delik açmaya çalışan, vergide eşitlik ve adalet prensiplerini yaralayarak vergi ahlakı yüksek bireyler karşısında üstünlük elde etmeye çalışan ve bu suretle vergi kayıp ve kaçığına yol açarak, devletin toplaması gereken vergi gelirlerinden yoksun kalmasına yol açan mükellefler karşısında, devletin ve milletin hak ve menfaatlerini gözetken Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'na büyük görevler düşmektedir. Vergi denetimlerinin etkin ve kapsamlı bir şekilde yapılması halinde vergi kayıp ve kaçıkları asgari seviyeye çekilebilecek ve bu suretle elde edilecek ek kaynak sayesinde bir diğer ifadeyle alınması gereken asıl verginin toplanması halinde, kamu otoritesinin yoksulluk ile mücadelede manevra alanını genişleyecektir. Vergi denetimi sayesinde gerçekleşecek olan vergi gelirlerindeki artış beraberinde devletin kamu finansman ihtiyacının kendi kaynaklarıyla karşılamasına ve bu suretle başta borçlanma olmak üzere kamu üzerinde yük oluşturan politika araçlarının devre dışı kalmasına ve ödenen iç ve dış faiz miktarın ve yükünün azalmasına neden olacaktır. Bu suretle faize gidecek kaynaklar yoksullukla mücadelede kullanılabilecektir. Bunun yanında sık sık çıkarılan vergi afları toplumda vergiye olan uyumu azaltmaktadır. Çıkarılan vergi afları toplumda; “Devlet zaten af ediyor” algısını yaratarak kayıt dışı ekonominin boyutlarının büyümesine neden olmaktadır. Aynı zamanda çıkarılan vergi afları özellikle sabit gelirliler (ücretliler, yevmiyeliler vb.) aleyhine vergi adaletini bozmakta olup, aflar kayıt dışı çalışılmasını tetikleyerek devletin vergi ve prim gelirlerinden yoksun kalmasına neden olmaktadır.

Yukarıda yapılan çalışmalar ışığında yoksulluk ile etkili bir şekilde mücadele edebilmek için yapılması gerekenler özet halinde aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11: Politika Önergeleri-Amaçları ve Çıktıları

Uygulanacak Vergi Politikası	Amaçlanan	Yaratacağı Etki	
Vergi Teşviklerinin ve Desteklerinin Artırılması (Müşahhislere Belirli Şartlara Bağlı olarak Sağlanan Destekler)	Ekonomik Büyüme ve İstikrarın Sağlanması	Yatırımların artması -> Üretimin Artması ->Büyüme de Artış- ->İstihdamda Artış	Yoksulluğun nedenlerinden olan işsizliğin azalması beraberinde yoksulluğu da azaltabilecektir.
Vergi Denetimlerinin Artırılması	Vergide Eşitlik ve Adaleti Sağlayarak Vergi Kayıp ve Kaçağının Azaltılması (Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele)	İncelenen mükellef sayısındaki artış beraberinde vergi kayıp ve kaçağını azaltacak, toplumda vergiye karşı olan direnç azalarak vergiye gönüllü uyum artacaktır.	Kamu otoritesi tarafından toplanan vergi miktarındaki artış ek kaynak yaratacak olup, elde edilen ek kaynak yoksullukla mücadele için kullanılarak (Yoksullukla mücadele eden kurumların bütçelerine aktararak ya da doğrudan sosyal transferler yoluyla) yoksulluk azaltılabilecektir.
Vergi Harcamalarının Artırılması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde yapılacak harcamalar ile özellikle bireyler ve hane halklarının gelir seviyeleri doğrudan ya da dolaylı olarak artırılabilecektir. Öte yandan diğer vergi kanunları özelinde yapılacak harcamalar ise doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlayabilecektir.	Bireylerin gelirlerinde, yapılan vergi harcamaları sayesinde iyileşme meydana gelecek tanınan muafiyet ve istisnalar bireyler üstündeki vergi yükünü hafifletecektir.	Getirilen muafiyet, istisna ve diğer kolaylıklar özellikle düşük gelir gruplarını koruduğundan yoksulluk azaltılabilecektir.
Negatif (Menfi) Gelir Vergisi Uygulanması, Artan Oranlı Vergi Tarifesi Uygulanması, Gelir Vergisi Tarifesinin Ücret Lehine Düzenlenmesi, Servet Vergilerine Ağırlık Verilmesi, Ücretlilerin En Az Geçim İndirimi Dâhilindeki Gelirlerinin Vergi Dışı Bırakılması(Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması), Ekonomide Dolaylı Vergilerin (KDV, ÖTV) Ağırlığının Doğrudan Vergilere (Gelir, Kurumlar Vergisi) Kaydırılması	Devletin; " Geliri düşük olandan az, geliri yüksek olandan fazla" vergi alması gerektiği prensibiyle hareket etmesi, bunun yanında vergi sisteminin yapısında yapacağı reformlarla Gelir Dağılımında adaleti sağlayabilecektir. Zenginden alıp, fakire veren bir vergi sisteminin inşası toplumsal adaleti hem ekonomik hem de sosyal boyutta sağlayabilecektir.	Vergi sistemin yapısına yönelik gerçekleştirilecek reformlar özellikle düşük gelirli gelirlerinde iyileşme, yaratılan gelirden daha fazla pay almalarını sağlayarak refahlarında artış yaratacaktır.	Gelir dağılımında adaletin sağlanması halinde; ülkede yaratılan gelirden ücretlilerin, en düşük %20 'lik grubun aldığı paylar artacak olup, bu gelişmeler yoksulluğu azaltılabilecektir.

Kaynak: Tarafımca Düzenlenmiştir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, M., TURGAY, T., "Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye" Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, 2011, s.256. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194523>). Erişim tarihi:22 Mart 2019.
- AYDIN, a.g.m., s.256.
- AYDIN, a.g.m., s.261.
- ALTAY, A., ÖZPENÇE, Ö., "Türkiye'de Gelirin Yeniden Dağılımı ve Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikaları" Vergi Dünyası Dergisi, 2007, (<http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/4402>). Erişim tarihi: 23 Mart 2019.
- ALBAYRAK, Ö., "Refah İktisadının Teorik Temelleri: Piyasa ve Refah İlişkisi" Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003, s.46.
- ASLAN, M., "Kayıt Dışılık İle Hukuki Mücadele" Vergi Dünyası Dergisi, Ocak 2012, s.182-185. (<http://www.vergidunyasi.com.tr>). Erişim tarihi:30 Mart 2019.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), İnsani Gelişme Endeksi ve Endikatörleri: 2018 İstatistik Güncellemesi (1990-2017), Türkiye Basın Bülteni, (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/prescenter/articles/2018/09/tuerkiye-insani-gelime-endeksinde-64--oldu/>). Erişim tarihi: 20 Mart 2019.
- COŞKUN, S., TİRELİ, M., "Dünya Bankası ve UNDP'nin Küreselleşme-Yoksulluk İlişkisine Dair Yaklaşımları" Yardım ve Dayanışma Dergisi, cilt 1, sayı 1, s.42. 2010. (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>), Erişim tarihi: 21 Mart 2019.
- COŞKUN, S., TİRELİ, M., Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye, Ankara, Nobel Yayınları, 2008.
- DURKAYA, M., "Türkiye'de Vergi ile Yoksulluk Arasındaki İlişkilere Kuramsal Yaklaşım" Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 7, sayı 12, İlkbahar, 2015, s.4. (<http://dergipark.gov.tr/ksbd/issue/16231/169985>). Erişim tarihi: 15 Mart 2019.
- DURKAYA, a.g.m., s.7.
- DUMANLI, R., "Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları" Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1996, s.1.
- ERDOĞAN, G., "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler" Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, (<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/erdogan.pdf>). Erişim tarihi: 17 Mart 2019.
- ES, M., GÜLOĞLU, T., "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği" Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 1, 2004, s.81. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/301123>). Erişim tarihi: 17 Mart 2019.
- EĞİLMEZ, M., KUMCU, E., Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2011.
- EĞİLMEZ, M., "Geleceğin Dünyası ve Türkiye" Kendime Yazılar, Ağustos 2018, (<https://www.mahfiegilmez.com>). Erişim tarihi: 24 Mart 2019.
- EREN, M., " Gelir Dağılımı Bozukluğu ve Vergi Gelirlerine Etkisi" Vergi Raporu Dergisi, Sayı 152, 2012, s.56. (<https://www.vergiraporu.com.tr>). Erişim tarihi: 24 Mart 2019.
- GÜNDOĞAN, N., " Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele" Ankara Sanayi Odası, Ocak-Şubat, 2008, s.43-44. (<http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/ocaksubat2008/Dosya.pdf>). Erişim tarihi: 16 Mart 2019.

- GÜRSES, D., “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, Haziran 2007, s.70. (<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s17/makale/c10s17m4.pdf>). Erişim tarihi: 25 Mart 2019.
- GÜNAYDIN, İ., YILDIZ, B., “Vergi Politikası İle Yoksulluk Azaltılabilir Mi?” Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, Bahar 2016, s.98.
- (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/506538>). Erişim tarihi: 27 Mart 2019.
- İNCEDAL, S., “Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Mücadele Araçları” Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Ankara, 2013, s.15. (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). Erişim tarihi: 14 Mart 2019.
- İNCEDAL, a.g.t., s.50.
- KARAYILMAZLAR, E., GÜLER, A., “Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri, Sosyo-Ekonomik Etkileri, Türkiye ve Dünya’da Yoksulluğun Boyutları” Vergi Raporu Dergisi, sayı 193, s.25. Ekim 2015.
- KARAGÖZ, K., ERGÜN, S., “Türkiye’de Ekonomik İstikrarsızlığın Kaynakları: Ekonometrik Bir Değerlendirme” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, s.170, 2010, (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194575>). Erişim tarihi: 26 Mart 2019.
- KİBRİTÇİOĞLU, Aykut, “İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 1-4, s.208. 1998. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/36311>). Erişim tarihi: 22 Mart 2019.
- OZAN, S., TUNCER, E., “2018 Yılı Vergi Harcamaları Raporu Işığında Vergi Harcamalarının Analizi” Vergi Raporu Dergisi, Sayı 234, Mart 2019, s.77.
- OZAN, TUNCER, a.g.m., s.84.
- ÖZTÜRK, M., ÇETİN, B., İ., “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar” Journal Of Yaşar University, cilt 4, sayı 16, 2009, s.2666. (<http://dergipark.gov.tr/jyasari/sue/19128/202981>). Erişim tarihi: 18 Mart 2019
- ŞENSES, F., Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.
- TANYELİ, P., “Yoksulluk ve Vergi Politikaları: Türkiye Üzerine Uygulamalı Bir Analiz” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, s.36.
- Taş, H. Y., Özcan, S., “Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma” International Conference On Eurasian Economies 2012, s.424. (<http://avekon.org/papers/544.pdf>). Erişim tarihi: 14 Mart 2019.
- Faaliyet Raporu 2017, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, Ankara, Nisan 2018.
- Vergi Harcama Raporu 2018, Gelir Düzenlemeleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 2018.
- Vergilendirme Bülteni, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara, Ocak 2013, s.5-6.
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu.